

KRÚDY GYULA

Élete - WIKIPÉDIA

Apja, id. Krúdy Gyula dzsenteri volt, anyja, Csákányi Julianna paraszti származású. Csak tizedik gyermekük születése után, 1895-ben kötöttek házasságot. Az író elsőszülöttként látta meg a napvilágot. Az elemi iskolát (1883-1887) szülővárosában, a gimnáziumot Szatmárnémetiben (1887-1888) és Podolinban (1888-1891), majd ismét Nyíregyházán (1891-1895) végezte. Itt érettségizett 1895 júniusában. Rövid ideig Debrecenben, majd Nagyváradon újságíró. Még nem

volt húsz éves, amikor első novelláskötete (Üres a fészek és egyéb történetek) megjelent. Munkatársa számos folyóiratnak és a Nyugatnak is. Országos hírt és igazi közönségsikert a Szindbád-sorozat és az 1913-ban megjelent A vörös postakocsi c. regénye hozott neki. 1899-ben feleségül vette Spiegler Bella tanítónőt (írói nevén Satanella). Tőle elvált és Rózsa Zsuzsát vette feleségül. Pályája a 20. századi magyar irodalomban sajátos jelenség. Kifejezésre jut benne a késői romantika kiteljesedése éppúgy, mint a modern, impresszionisztikus és a realizmus egy sajátos, rendkívül egyéni formájáig eljutó társadalom- és lélekábrázolás.

1892-ben diáktársaival megalapította a Nyíregyházi Sajtóirodát. Ebben az évben jelent meg első novellája a Szabolcsi Szabadsajtóban. 1893-ban riportsorozatot készített a Pesti Naplóban a hipnózis-tragédiáról. 1895-ben a Debreceni Ellenőr, majd három hónap múlva a nagyváradi Szabadság munkatársa lett, riporter és korrektor. 1896 májusában elhagyta Nagyváradot, hazament, majd Budapestre költözött. Szeptemberben a Képes Családi Lapok novellapályázatán első díjat nyert. 1897-ben havonta 7-8 novellája jelent meg. Az Egyetértésbe és a Fővárosi Lapokba dolgozik. Megjelent első novelláskötete, az Üres a fészek.

1899. december 27-én feleségül vette Spiegler Bellát. 1900-ban született Gyula fia, 1902-ben Ilona, 1907-ben Mária lánya. 1914-ben, a háború kitörésekor átmenetileg hazaköltözött családjához. Vidéken előfizetőket próbált szerezni Összegyűjtött Műveinek a Singer és Wolfner által tervezett kiadásához. 1916-ban megkapta a Székesfőváros Ferenc József irodalmi díját. 1918-ban kiköltözött a Margit-szigetre. 1919-ben nagy riportot készített a kápolnai földosztásról, s aktívan részt vett az őszirózsás forradalomban. Elvált első feleségétől, s feleségül vette Rózsa Zsuzsát, s megszületett kislánya, Zsuzsanna (1919-1992).

1920-21-ben, a Tanácsköztársaság bukása után a sajtóban hajsza indult ellene. Anyagi helyzete romlott, műveit csak elvétve adták ki. 1925-ben irodalmi működésének 25. évfordulóját ünnepelték. Újra előfizetőket gyűjtött, ezúttal az Athenaeumnál készülő tízkötetes életmű-válogatására, nem sok eredménnyel, majd Hatvany Lajosnál vendégeskedett Bécsben.

1926-27-ben legalább tíz éve lappangó betegsége ledöntötte lábáról; a Liget-szanatóriumba került. Szervi szívbjaj, nehéz légzés, beteg gyomor, máj, tüdő. Le kellett szoknia a lucullusi lakomákról-ivászatokról is. Történelmi tanulmányokat gyűjtött a Három királyhoz. 1928-29-ben ötvenedik születésnapján Krúdy-estet tartottak a rádióban, tízkötetes gyűjteményt adtak ki új kiadásban. Nyáron féloldali szélütést kapott, amelyből aránylag gyorsan felgyógyult. A világgazdasági válságra hivatkozva könyveit nem jelentették meg.

1930. január 18-án Baumgarten-díjat kapott, de akkor már nagyon el volt adósodva. Az élet álom című kötetét saját költségén kellett kiadnia. Szigeti lakását felmondták, május 28-án családjával Óbudára költözött, a Templom utca 15-be.

1931-32-ben szegényes körülmények között élt. Újra rászokott az italra. Ahogyan Szép Ernő novellájában elbeszéli, ekkoriban vívott kardpárbajt egy katonatiszttel, akit ügyes vágással örökre meg is nyomorított. (A százados ui. becsmérlő, antiszemita kijelentést tett a kisdolgot éjszaka, békésen, az utcán végző, kapatos íróra.) Etájt kapott 250 fontot ajándékba Rothermere lordtól. 1932 júniusában hitelezői mégis csődeljárást kezdeményeztek ellene, ekkor

vagyontalansági esküt tett. Nyár végén megint kórházba került, sokat szenvedett, de valamennyire rendbe jött, s hazatért Óbudára.

1933 tavaszán az egészsége rosszabbodott. Szíve, gyomra, mája kezdték felmondani a szolgálatot. Kilakoltatási végzést kapott, villanyát is kikapcsolták. Lakbérhátraléka 360 pengőre rúgott. Fizetni nem tudott, végrehajtók zaklatták. Május 12-én, hajnalban hunyt el, élete 55. évében. Temetésén a hivatalos Magyarország képviselői nem vettek részt.

*

A magyar irodalom arcképcsarnoka

KRÚDY GYULA (1878-1933)

Krúdynak hívói vannak, rajongói vannak, ízelve élvezői vannak, akik gyűjtik a könyveit, újra meg újra olvassák oldalait, egymásnak idézik mondatait. Krúdy egyszerre széles olvasókörök népszerű írója és irodalmi ínyencek szellemi csemegéje. És soha senki se vonta kétségbe, hogy a magyar prózastílus egyik legeslegnagyobb művésze. És ez a bűvész-művész, akinél minden mondatról úgy képzel az olvasó, hogy hosszú műgonddal csiszolta mestere - a magyar irodalomnak alighanem a legtermékenyebb írója, lehetséges, hogy Jókainál is több betűt írt le, holott ő csak ötvenöt évet ért meg. Regényeinek száma hatvan fölött van, novelláié és elbeszéléseié meghaladja a háromezret, s ezekhez ifjúkorától mindhalálig szakadatlanul publicisztikai cikkeket fogalmazó újságíró volt. Káprázatos jelenség!

Felvidéki eredetű nemesi famíliából származott, de ő maga Nyíregyházán született. Gyermekkora a Nyírségben és a Szepességben telik. Ezeknek a tájaknak a hangulatvilága elkíséri egész életében. A Krúdy-történetek nagy része egy mesebeli Szepességben vagy egy ezüstköddel bevont Nyírségben játszódik, és csak később járul ezekhez újfajta képzelt tájként a régi Pest-Buda látomása.

Korán mutatkozik tehetsége, tizenöt éves korában már novellája jelenik meg, tizenhét éves fővel vidéki lap főmunkatársa, nemsokára nagyváradi újságíró (tehát mint oly sokan ebből a nemzedékből, ő is Nagyváradról érkezett Budapestre), és 1896-ban, a millennium ünnepségei

idején már a fővárosban van, s itt is él ettől kezdve haláláig. Itt alakítja ki a maga sajátos, a bohémvilágban élő, de mégsem bohém életét. Munkakedve, munkaereje, rendkívüli rendszeressége elkülöníti a bohém életet élő társaktól, akik lelkesednek érte, akiket ő is kedvel, de akiknek körében soha igazi barátira nem talál. Magányos ember, magányos marad a családi életben is, noha kétszer nősül. Emberi kapcsolatokat csak az irodalmon belül tart. Így kerülnek közel egymáshoz Bródyval és Gárdonyival. Bródy egyénisége is, stílusa is, irodalmi törekvése is hatással van Krúdyra, hogy a romantikus kezdetek után magára találjon. De az írói körökben is hamarosan tekintélyt szerez magának, az olvasóközönség pedig a szívébe zárja. Közben mindenki érzi benne a másokhoz nem hasonlító, különös embert. Legendákat mesélnek változatos szerelmi kalandjairól, emberfeletti testi erejéről, lebírhatatlan inni tudásáról, asztal melletti ínycsínéséről, hallgatagsággal vegyített ironikus szellemességéről, s nem utolsósorban szívós munkateljesítményeiről. Ugyanúgy tud huszonnégy órán át írásztal mellett szakadatlanul dolgozni, mint huszonnégy órán át enni és inni, társaságban órákon keresztül hallgatni vagy órákon keresztül megállás nélkül csevegni.

Ifjan Jókai és Mikszáth hat rá; túlnő rajtuk, de nem felejtí ők, a romantikus hagyományt beleszővi sajátos stílusába. Azután példaképet talál Reviczky újat akarásában, és irodalmi eszményre lel Puskin Anyeginjében (Bérczy Károly fordításában, amely mindhaláláig a legkedvesebb könyve marad). Így éri Bródy ösztönző hatása, amelynek révén megismeri és megszereti Zolát és Turgenyevet. Ezekről is tanul, ezeken is túllép. Így alakítja ki magának még a század tízes éveinek elején azt a költői-impresszionista prózát, amelyben egyszerre vágyódik vissza egy mesésen elképzelt, biedermeier hangulatú, nemesi, kora polgári múltba, és ábrázolja ennek a nemesi-polgári világnak menthetetlen mulandóságát. Egy-egy regényében (pl. az Aranybányában) és néhány novellájában kilép a maga teremtette világból, és realista igényrel, naturalista színekkel mond ítéletet a nemességgel összeszövődő polgári jelenről, publicisztikájában egyre erősebben áll a forradalom oldalán, és 1919-ben mindenesztől vállalja a forradalmat. Művészetében azonban ez inkább kiruccanás, az ő igazi világa az emlékeké: gyermek- és ifjúkorának képei vegyülnek el még előbbi évtizedek, néha előbbi évszázadok bizonytalan körvonalú képeivel. Krúdy az emlékezés nagy pszichológusa, és a gondolatársítás csapongásának legnagyobb hazai művésze. (Valami olyasmit csinál a mi körülményeink között, mint Marcel Proust a francia képzetvilágban. Nem tudtak egymásról, nem tudhattak egymásról, de mindketten a polgári hanyatlás tanúi és emlékezői voltak.)

Ebből az emlékező és gondolatársító magatartásból következik, hogy hőseinek java része az író hasonmása, története tele vannak átstilizált önéletrajzi mozzanatokkal. Szindbád vagy Rezeda Kázmér írójuk életformájára, életszemléletére vall, és történetükben is sok minden az íróval esett meg, vagy az író vágyaiból valósult meg.

Legjobb regénye, A vörös postakocsi, és folytatása, az Őszi utazások a vörös postakocsin, nem önéletrajzi fogantatású, vagy legalábbis kevés benne a saját élmény: itt egy éppen elmúló életformát, a társadalmi talaját végképp elvesztett dzsentrit rajzolja meg, szeretettel, de kíméletlenül. Éppen a szeretet, a visszavágyódás teszi oly hitelessé Krúdynál a halálharang kongatását.

Néha visszalép a régebbi századokba, regényt ír a bujdosó kurucokról, Martinovicsról, három regényt is ír a Mohács körüli évtizedekről. Ezekben minden fontosabb, mint a hiteles történelmi

tények: a történelem atmoszféráját tudja érzékeltetni.

Tagadhatatlan, hogy sok köze van a századforduló szecessziójához. Az ötvözött mondatok stíliromantikája, leírásainak dekoratív elemei, polgári polgárellenessége még Szomoryval is rokonítja (Krúdy történelmi regényeinek hangulatvilága nem áll távol Szomory történelmi drámáitól). Ebben az impresszionista világban azonban a való élet kézzelfogható jelenségei igen éles világításban jelennek meg. Krúdy irodalmunk egyik legszemléletesebb leírója. Nem utolsósorban azt szereti leírni, ami a való életben testnek-léleknek kellemes. Ahogy egy szép nőt vagy akár csak egy levetett alsószoknyát megrajzol, az maga az irodalmi szöveggé változott képzőművészet. Fél mondattal tud erotikus hangulatot varázsolni, másik fél mondattal éhséget vagy szomjúságot kelt, amelyet a következő bekezdésben szinte érzékletesen elégít ki. Nincs még egy író, aki annyit és olyan részletesen írt volna evésről-ivásról. Az ételeknek és az italoknak tudományos szintű szakértője volt: műveiben a konyhaművészet és a borászat példátlan példatárát kapott. De a múlt századbéli női ruházatkodás teljes jegyzékét is össze lehetne állítani különböző leírásaiból.

Fiatalkorában, amikor Budapestre került, nyomorúságosan élt, de hamarosan elérte a sikert. Néhány évtizeden át viszonylag sokat keresett (sokat is dolgozott hozzá), de anyagilag sohasem volt rendben, nem tudott bánni a pénzzel. Két családja is volt, hűtlen mind a kettőhöz, de amíg bírta, bőkezű mind a kettőhöz, és bőkezű mindenkire: nőkhöz, barátokhoz, hozzá szegődő ivótársakhoz. 1919-ben tollával a forradalom szolgálatában állt. És úri göggel vállalta tovább is ezt a kiállását. Amikor az ellenforradalom idején oly sok író mentegetődzött, igazolni igyekezett magát, Krúdy elhúzódott a hatalmon levőktől. Kegyvesztetté is vált. Most már újra nyomorgott. Néha kiadója is alig akadt. Élete végső éveiben megesett, hogy a villanyt és a gázt is kikapcsolták lakásából. De ő nem kért kegyeket. Írta műveit. Remekműve, A tisztaeszlezi Solymosi Eszter férfiasan bátor kiállítás volt a faji előítéletek örülete ellen. Újságfolytatásokban jelent meg, a kiadók féltek tőle. Egyik legszebb regénye, a Rezeda Kázmér szép élete is már csak a halála után jelent meg.

Életműve szinte áttekinthetetlen, teljes kiadása még máig sincs, holott tudjuk, ki volt, és évről évre új Krúdy-kötetek kerülnek sajtó alá. Óriási publicisztikai munkásságát még majd ki kell ásni a régi újságok tömegéből. Ezekből az újságokból még mindig kerülnek ki újabb és újabb, eddig könyvben meg nem jelent Krúdy-novellák. Ily módon Krúdy képe halála óta is egyre gazdagodik, és a Krúdy-hívők nem győzik gyűjteményükhöz megszerezni az újabb köteteket. Alakja olyan, mintha Krúdy írta volna

HEGEDŰS GÉZA

1991. szilveszterben láttamozva...